

Alina OSTAPOV

Arhitectă, doctorand la specialitatea 651.02 Teoria și istoria arhitecturii, Institutul Patrimoniului Cultural, membru a Uniunii Arhitecților din Republica Moldova, manager comunicare a proiectului transnațional „DANOVA – Servicii inovatoare de transport pentru pasagerii nevătători și cu deficiențe de vedere din Regiunea Dunării”, Universitatea Tehnică a Moldovei. Autoare a publicațiilor științifice axate pe domeniul arhitecturii și urbanismului, cu interes mai sporit asupra cercetării artelor în perioada sovietică. Domenii de preocupare: arhitectură, urbanism, restaurare arhitecturală și alte domenii conexe.

ELEMENTE DECORATIVE ÎN ARHITECTURA „STALINISTĂ” A RSSM DE LA SCHIȚĂ LA REALIZARE

Istoria arhitecturii sovietice moldovenești are mai multe etape de dezvoltare. Aceasta este periodizată de mai mulți specialiști din domeniu. În literatura sovietică arhitecții A.V. Kolotovkin, S.M. Șoihet și I.S. Eltman în volumul «Архитектура Советской Молдавии» (Arhitectura Moldovei Sovietice) din 1987, prezintă trei etape de bază: „din 1944 – etapa de reconstrucție, sarcini prioritare în restaurarea și reconstrucția orașelor și satelor eliberate, distruse în timpul ocupației naziste; din 1955 – restructurarea radicală a direcției creative în arhitectură și trecerea la dezvoltarea în masă a teritoriilor libere, după principiul microzonării, bazat pe dezvoltarea pe scară largă a construcțiilor industriale; din 1970 – căutarea unor soluții de urbanism calitativ noi în combinație cu reconstrucția centrelor și formarea de microraiioane, ținând cont de complexitatea dezvoltării și creșterea expresivității artistice a arhitecturii” [1, p. 50]. În literatura contemporană, arhitecta M. Șlapac în lucrarea „Arta Urbanismului în Republica Moldova” din 2008, la fel, prezintă perioada sovietică în trei etape, axându-se pe limitele cronologice propuse anterior. În viziunea mai multor cercetători, aceste trei etape corespund arhitecturii „staliniste”, arhitecturii „hrușcioviste” și arhitecturii „berjneviste”, da-

torită liderilor politici de atunci – I.V. Stalin, N.S. Hrușciov și L.I. Brejnev. Adevărat este faptul că arhitectura este o artă relativ dependentă de putere, iar în perioada sovietică este caracteristică prin dependență totală de puterea politică. Liderii politici permanent dirijau și se implicau în formarea imaginii urbane, iar mediul urban se schimba în conformitate cu viziunile acestora. Activitatea arhitecților era coordonată și riguros controlată de instituțiile corespunzătoare, de aceea arhitecții îndeplineau în totalitate directivele politice.

Arhitectura „stalinistă” este perioada caracteristică prin reconstrucție și restaurare, dar și prin monumentalism, clădiri de unicat de o estetică impresionantă, definitorie prin exuberanță decorativă. I.V. Stalin a fost principalul coordonator al acestei perioade, ideile cărui se realizau prin intermediul specialiștilor din domeniu: „arhitectura sovietică este profund ideologică în conținutul său... Drept urmare, inspirați de Partidul Bolșevic și personal de tovarășul Stalin, arhitecții și constructorii sovietici au reflectat măreția epocii staliniste...” [2, p. 3]. Edificiile „staliniste” sunt o remodelare a arhitecturii clasice pe maniera autorităților sovietice. Cele mai reprezentative clădiri sunt situate pe principalele artere ale orașelor și au caracter simbolic.

Fig. 1. Stema. Obeliscul. Sculpturile de pe porticul central. Cartușul.

Grandoarea și expresivitatea clădirilor este rezultată de mai mulți parametri, însă cercetarea se axează pe schițele arhitecților sovietici – elemente arhitecturale decorative, elaborate cu măiestrie, care interpretează valorile politice totalitare. Lucrarea include o mică parte din elemente decorative: frontoane, capitelluri ale colanelor și pilaștrilor, și figuri sculpturale ale „fațadelor de paradă”, ale edificiilor din orașul Chișinău, aici fiind situate cele mai importante clădiri ale Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești (RSSM). Acestea au imortalizat ideologia autorităților prin „însemne heraldice, de expresie totalitară sovietică, cu elemente utilizate separat sau în grupuri compoziționale. Ele îmbină motive fitomorfe, florale, geometrice abstractizate, uneori împrumutate din ornamentele covoarelor naționale basarabene” [3, p. 319] – creând o imagine sovietică „națională”.

Decorul este prezent pe toate suprafețele vizibile ale fațadei: fronton, cornișă, antablament, parapet, accent al intrării principale, coloane, pilaștri, ancadramentele ferestrelor, balcoane și alte elemente arhitecturale. Asemenea sunt bogat decorate și micile forme arhitecturale aferente edificiilor: vazoanele, stâlpii de iluminare, sculpturile și altele. Principala componentă de reprezentare a puterii sovietice erau frontoanele edificiilor publice și administrative, care erau masive și cuprindeau însemne heraldice, și deseori prin conținutul lor indicau funcțiunea acestora. Azi acestea nu mai sunt autentice celor originare, sunt mutilate, sau chiar eliminate, ceea ce se datorează schimbărilor politice.

Masivitatea edificiilor „staliniste” se datorează dezvoltării pe orizontală, cu echilibrare pe verticală prin intermediul coloanelor și pilaștrilor. Iar unele edificii au fost îmbogățite de figuri sculpturale.

Sediul *Academiei de Științe a Moldovei*, situat pe adresa Bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 1, este un edificiu construit inițial pentru Clădirea Sovietului de Miniștri – construcție dominantă atât din punct de vedere a situării urbanistice, cât și din punct de vedere politic. Arhitectura acestui edificiu era dictată de autorități: „...a rezolva arhitectura clădirii în forme monumentale, care reflectă natura clădirii administrative... În rezolvarea compoziției fațadelor, este necesar să se obțină expresivitatea maximă a imaginii unei clădiri publice din epoca sovietică. Arhitectura ar trebui să fie simplă, concisă și în același timp bogată și convingătoare. Este posibilă utilizarea stâlpilor, pilaștrilor și așa mai departe. În interpretarea detaliilor, o atenție deosebită trebuie acordată măiestriei și priceperii în utilizarea motivelor arhitecturii populare și artei aplicate” [4, p. 2]. Conform proiectului, frontonul clădirii are două variante (Fig. 1), ambele prezintă emblema de stat a RSSM, care „este reprezentată de o seceră și un ciocan suprapuse pe un soare, ce răsare, flancate de spice de grâu și știuleți de porumb. Acestea sunt unite în partea lor inferioară printr-o panglică roșie, cu inscripție pe axul central... Mai jos apare o ghirlandă din vrejuri de viță-de-vie, struguri și fructe. În partea superioară a stemei se află o stea cu cinci raze” [3,

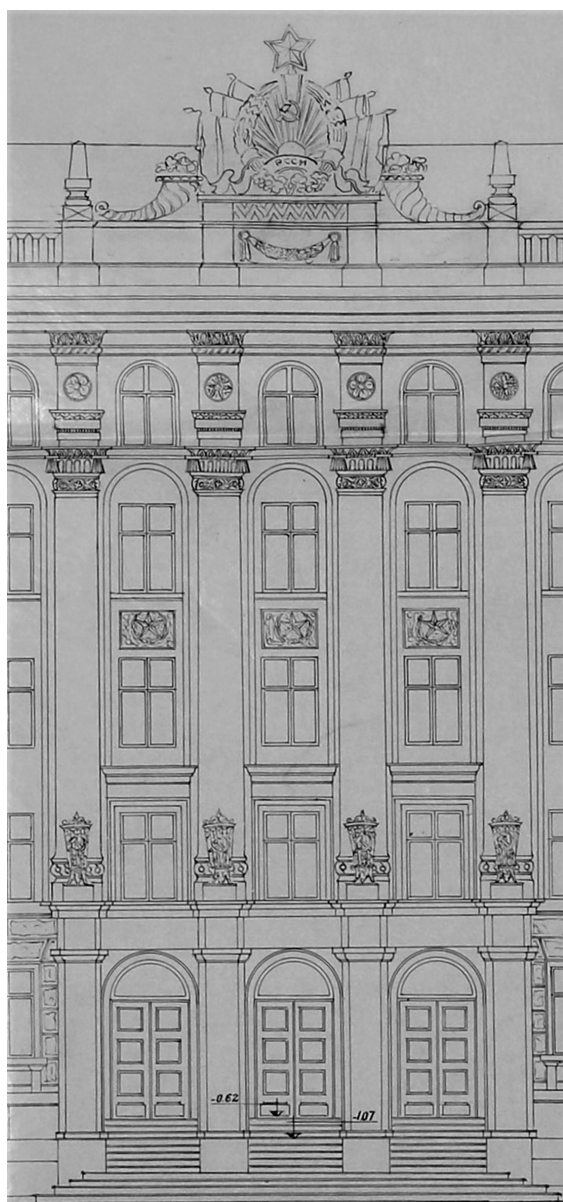

Fig. 2. Fațada principală, fragment. Mai, 1952.

p. 320]. Părțile laterale ale stemei conțin câte trei lance cu ogive în vârf, cu drapele și ciucuri. În una din propuneri (Fig. 2), compoziția integră este flancată de două cornuri ale abundenței și două obeliscuri. Partea inferioară a frontonului conține și o placă cu o linie zigzagată sub care, pe centru, se află un feston (ghirlandă de sărbătoare). Fațada principală, din proiectul elaborat în martie, anul 1952, este încununată și de mici frontoane laterale (Fig. 3), care conțin secera și ciocanul suprapuse, integrate în cerc, flancate cu snopi de spice de grâu. De ambele părți laterale se află câte un obelisc similar frontonului central. Iar sub această compoziție se află o placă dreptunghiulară cu ornament de linie zigzagată. Conform proiectului din anul 1954, pe părțile laterale, de colț ale clădirii se află scuturile cu cartușe (Fig. 1), lateral decorate cu două vrejuri suspendate, iar centrat este indicat anul 1954, astăzi este înserat anul 1955. Aspectul monumental este reprezentat prin îmbinarea pilaștrilor și coloanelor atât pe fațada principală, cât și pe cele laterale. Capitелul pilaștrului este decorat cu un ornament floral (Fig. 4), flancat de două volute, dedesubt se află două festoane cu ciucuri, care conțin struguri de viță-de-vie (conform proiectului sunt fructe de măr). Partea inferioară prezintă motive fitomorfe aranjate ritmic. Conform proiectului partea centrală avea un aspect bogat și prin poziționarea a patru pilaștri la porticul central, pe partea superioară a cărora se afla câte o sculptură (de la stânga la dreapta): mecanizatorul,

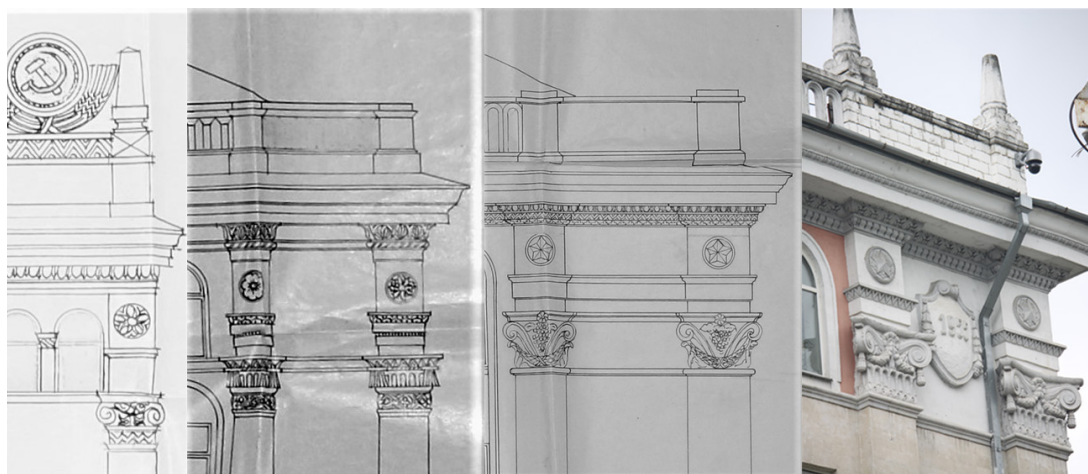

Fig. 3. Fațada principală. Fronton lateral.

Fig. 4. Capitel al pilastrului.

învățătoarea, muncitorul și colhoznica (Fig. 1). În proiectul din anul 1952 partea superioară a pilaștrilor conține vase, pe fiecare aflându-se se-cera și ciocanul suprapuse (Fig. 2).

Un alt obiectiv important este sediul *Curții de Conturi*, inițial Ministerul Industriei Ușoare a RSSM, situat pe Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 69. Conform proiectului frontonul acestuia la fel conține stema RSSM (Fig. 5), dezvoltată pe orizontală. Intrarea principală este accentuată de „patru perechi de coloane cu trei sferturi fațetate” [5, p. 76]. Capitелurile acestora au avut câteva etape de dezvoltare, prima variantă are la partea inferioară frunze de acant (Fig. 6), deasupra cărora se află frunze similare celor de stejar, flancate de două volute. Superior se află o serie

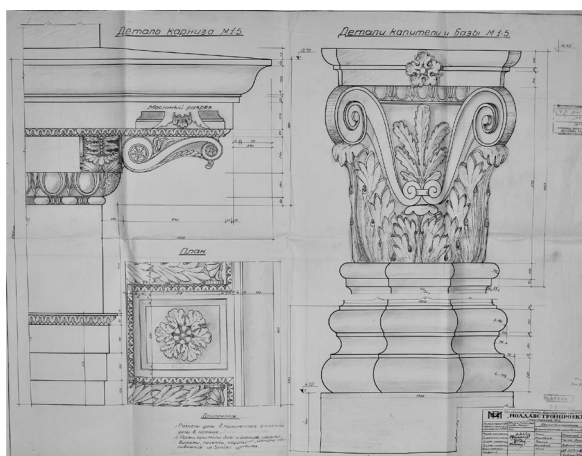

Fig. 6. Capitel.

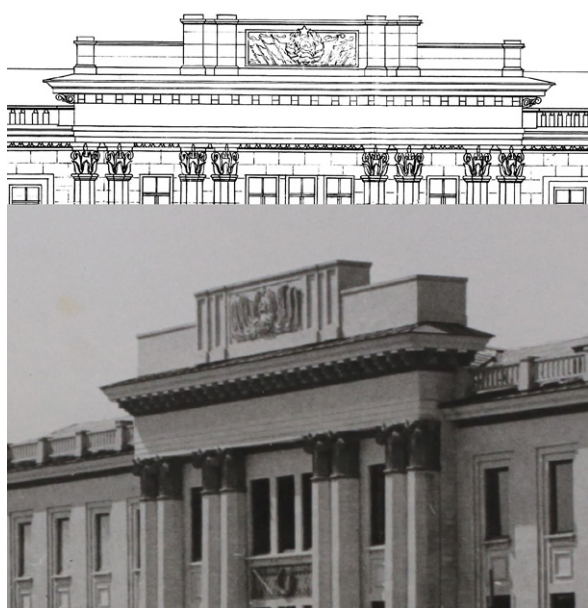

Fig. 5. Fațada principală. Fronton.

de ove cu vârful de săgeți între ele, iar centrat, deasupra, compoziția este încheiată de un decor floral. Azi capitелurile arată conform variantei a doua de proiectare (Fig. 7). Acestea sunt total diferite de proiectul precedent, atât prin formă, cât și conținut. Lateral se află două volute dezvoltate pe verticală (conform desenelor tehnice, partea superioară a acestora este decorată cu o serie de linii în unghi), iar pe centru se găsește linia în unghi (cu colțul orientat spre partea inferioară), care este metric repetată pe verticală. Pe partea superioară a capitелului, centrat se află steaua cu cinci raze.

Intrarea principală a sediului *Procuraturii Generale*, inițial Ministerul Industriei Alimentare, situat pe Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 73, la fel conține coloane cu capitелuri complicate (Fig. 8). Partea de jos a capitелului este decorată cu frunze și struguri de viță-de-vie, aranjați ritmic, după care în partea superioară se află flori

Fig. 7. Capitel.

Fig. 8. Capitel.

de floarea soarelui, la fel aranjate ritmic, acestea sunt unite compozițional prin linie curbă, care se repetă prin suprapunere. Deasupra, se află un rând de motive fitomorfe, iar superior un snop cu spice de grâu flancat de două volute. Compoziția este încheiată de o bandă, care conține două linii zigzagate suprapuse, diferite ca formă. Centrat se află steaua cu cinci raze (care la coloana de alături este succedată de secera și ciocanul suprapuse), integrată în ornament floral. Lateral, capitelul diferă prin ornamentul părții superioare, acesta fiind similar unei împletituri din patru vrejuri. Baza coloanelor este la fel bogat ornamentată, inferior aceasta conține linii zigzagate suprapuse, la intersecția cărora se află o formă geometrică circulară. Mai sus se află o linie zigzagată și un motiv fitomorf, care se repetă ritmic. Partea superioară a bazei capitelului este formată din linii curbe suprapuse, pe centrul cărora se găsește un mo-

tiv floral cu opt petale (similar floarei-soarelui), iar partea de sus și de jos a acesteia conține crini stilizate. Această compoziție este încheiată din ambele părți de câte un rând de motive fitomorfe, ce amintesc „motivul coarnelor de berbec” [3, p. 322]. Atât baza, cât și capitelul coloanei conțin detalii elaborate din ceramică glazurată colorată. În fața rezalitului central al edificiului se preconizau două postamente similare, care conțineau însemne heraldice sovietice, pe care se aflau câte trei figuri sculpturale (Fig. 9): două masculine și una feminină pe centru, care are mâinile orientate spre cer și ține un coș preaplin.

Clădirea actualului *Teatru Național „Mihai Eminescu”*, situată pe Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 79, inițial era începută de români, având funcție de Filarmonică. În documentele de proiectare sovietice găsim că edificiul acestuia este adaptat pentru sediul Palatului Culturii (1940), apoi este numit Casa de Arte (1946),

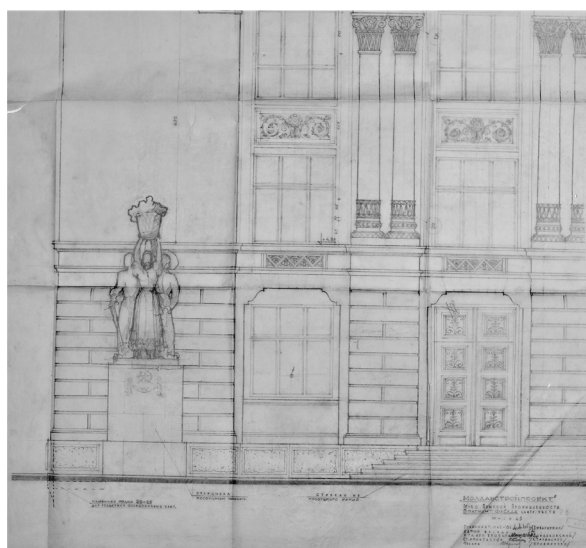

Fig. 9. Sculptură.

după care Teatrul Dramatic de Operă de Stat din Moldova (1953). Conform proiectului, frontonul clădirii conține trei figuri masculine și două feminine (Fig.10). Figurile centrale țin în mâini instrumente muzicale, iar lateral, figurile sunt prezentate cu vazon, prosop (cover) ornamentat și carte. Compoziția conține și motive fitomorfe, și un capitel pe care se află o stea cu cinci raze. Din păcate, frontonul nu a păstrat acest decor în altorelief, care încă mai este întâl-

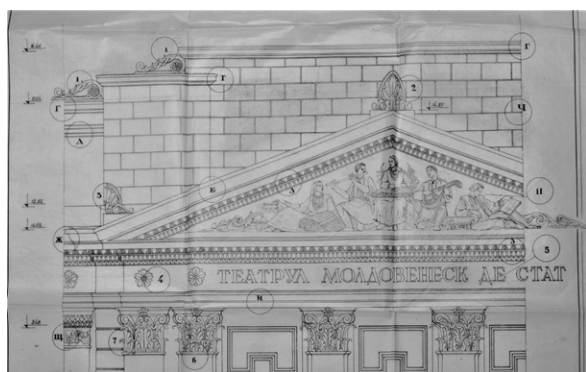

Fig. 10. Fronton. Fațada principală.

nit în imaginile anilor '50. Detaliul de pe arhitrava fațadei principale și de pe fațadele laterale (Fig. 11), în rezalit, la fel conține însemnul seceră și ciocanul suprapuse, așezat pe un cartuș, flancat de două vrejuri cu frunze și struguri de viță-de-vie. Frontoanele fațadelor laterale conțin pe centru instrumentul muzical – lira stilizată, mărginită pe dreapta de un vrej cu frunze și fructe de stejar, iar pe stânga, de un vrej cu frunze și fructe de laur (Fig. 11). Deasupra compoziției se află steaua cu cinci raze, situată pe o panglică, iar lateral este flancată de două tulpini spiralate de frunze și struguri de viță-de-vie îmbinate cu alte motive fitomorfe. Intrarea principală este accentuată printr-un portic de coloane și pilaștri, capitelurile cărora sunt clasiciste (Fig. 12), fără adaos de însemne heraldice sau motive „naționale”. Capitelurile pilaștrilor de pe fațadă sunt deosebite prin frunze și struguri de viță-de-vie, și motive fitomorfe, și o bandă cu ove. Iar proiectul pilastrului din anul 1946 conține și stele cu cinci raze, și spice de grâu (Fig. 13), ceea ce este total diferit de varianta actuală.

Edificiul *Casei Sovietului Uniunilor Sindicale* (Fig. 14), situat la intersecția străzii Pușkin și Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, alăturat Primă-

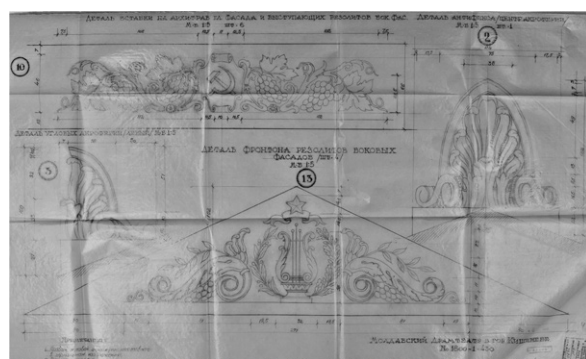

Fig. 11. Fronton. Fațada laterală.

Fig. 12. Capitel al coloanei.

Fig. 13. Capitel al pilastrului.

riei Municipiului Chișinău, azi are mai multe funcțiuni. Fațadele au fost elaborate „cu detalii în stil național moldovenesc” [6, p. 5]. Capitelul pilastrului prezintă patru volute (Fig. 15), așezate pe frunze de acant, centrul cărora ocupă un soare răsare, deasupra căruia se află însemnul sovietic secera și ciocanul suprapuse. În partea superioară compoziția este completată de o floare cu cinci petale.

Alături de această construcție, pe latura străzii Pușkin se situa sediul *Gospodăririi Apeilor*. Fațada acestuia a păstrat practic intact frontonul format din secera și ciocanul suprapuse (Fig. 16), așezate pe un soare răsare, situat în interiorul unui cartuș, la baza căruia se găsește o frunză de acant, iar deasupra se află steaua cu cinci raze. Compoziția este flancată de două vrejuri de frunze și fructe de laur, frunze și fructe de stejar. Ca și stema RSSM, compoziția conține lateral câte trei lănci cu ogivă în vârf, cu drapele și ciucuri. Aici fiecare din ogive conține câte un însemn sovietic: ogiva inferioară și de mijloc – steaua cu cinci raze, iar cea superioară – secera și ciocanul suprapuse. Lateral toată compoziția este flancată de câte un corn al abundenței, pline de fructe și struguri de viță-de-vie, îmbinate cu frunze. Fațadele conțin o serie de pilaștri, capitellurile cărora sunt ornate cu frunză și strugure de viță-de-vie (Fig. 17), flancat de două volute, baza cărora prezintă frunze de acant, iar deasupra compoziției se află o floare cu cinci petale.

Sediul *Comitetului Central al Partidului Comunist a RSSM* (blocul nr. 6) situat la intersecția străzilor Pușkin și 31 August 1989, alipit lateral de clădirea Muzeului Național de Artă a Mol-

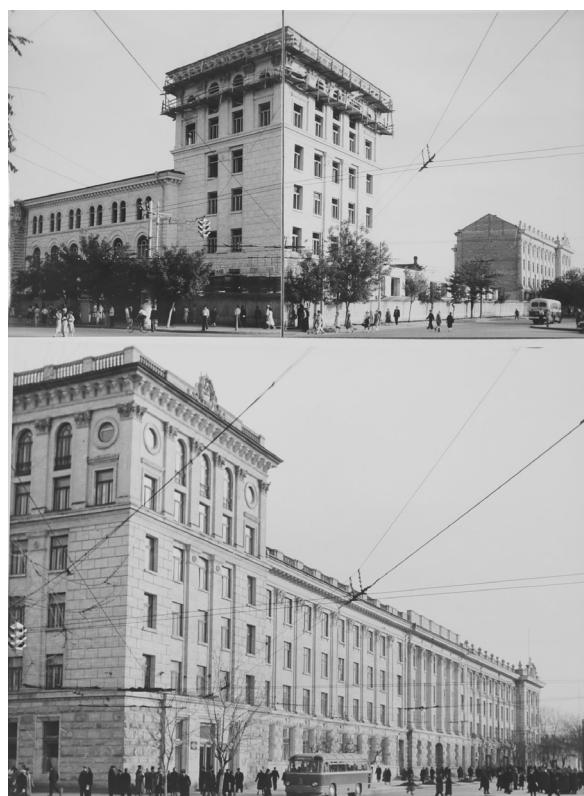

Fig. 14. Ansamblu de edificii de pe str. Pușkin.

dovei, la fel este bogat în pilaștri decorati. Conform proiectului, capitelul conține două volute (Fig. 18), deasupra cărora, centrat, se află steaua cu cinci raze, iar dedesubt secera și ciocanul suprapuse. Partea inferioară a compoziției este formată din frunze de acant. Azi capitellurile nu conțin însemne heraldice, probabil se datorează decorului în abundență în partea superioară a pilastrului: steaua cu cinci raze flancată de două secere oglindite și suprapuse pe un snop de grâu, care este flancat de frunze și struguri de viță-de-vie (conform proiectului frunze de acant).

Fig. 15. Capitell.

Fig. 16. Fronton.

Fig. 17. Capitell.

Clădirea ocupată azi de *cinematograful Patria „Emil-Loteanu”* situat pe Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 103, a suferit mai multe intervenții de-a lungul timpului: „clădirea «Cinematografului Central» pentru 1000 de locuri a fost proiectată pe sistemul structural neterminat, existent a fostului teatru românesc, a cărui construcție a început în anii 1933–1934, pe locul clădirii existente anterior a «Adunării Nobilimii». În timpul construcției cutiei existente s-au folosit parțial pereții și fundațiile vechi. Construcția a fost oprită în anii 1938–1939” [7, p. 6]. Astăzi clădirea a păstrat parțial ideile din proiect, autorul căruia a fost V. Voițehovschi, care a conlucrat cu mai mulți specialiști din domeniu. Frontonul edificiului (Fig. 19), cuprindea lira situată pe o bază decorată. Pe mijlocul instrumentului se situează steaua cu cinci raze, iar deasupra se cerea și ciocanul suprapuse. Lira este decorată în partea de jos cu o serie de ove și săgeți, orientate cu vârful în jos, iar lateral conține motive fito-

Fig. 18. Capitell.

Fig. 19. Decor de pe frontonul fațadei principale.

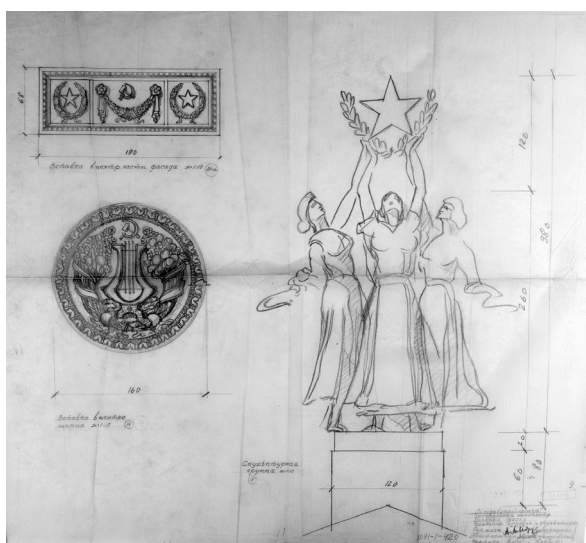

Fig. 20. Sculptură.

morfe, partea superioară a căror este spiralată, cu terminații sub formă de motive fitomorfe suspendate. În partea de jos lira este flancată de două măști: una zâmbitoare, iar cealaltă tristă. Partea de jos a compoziției este încheiată de o ghirlandă din frunze, îmbinată cu o panglică, care se dezvoltă de ambele părți a compoziției. Ghirlanda este fixată din două părți cu flori încadrate în cerc, din care se suspendă țesătura spiralat organizată. Deasupra acoperișului observăm un ansamblu de sculpturi (Fig. 20), format din trei figuri feminine, care țin în mâinile întinse spre cer steaua cu cinci raze, flancată de două vrejuri.

Sediul *Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova*, situat pe Bd. Ștefan cel

Mare și Sfânt nr. 166, este o clădire edificată în perioada postbelică, care nu a păstrat frontonul original (Fig. 21). Fațadele acestora sunt aglomerate de coloane și pilaștri, părțile superioare conținând steaua cu cinci raze.

Actualul bloc al *Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice*, situat pe strada Alexei Mateevici nr. 87, clădire edificată în secolul al XIX-lea, în perioada sovietică a fost sediu al Casei Sovietelor, de aceea pe frontonul său se afla

Fig. 21. Fațada principală. Fragment.

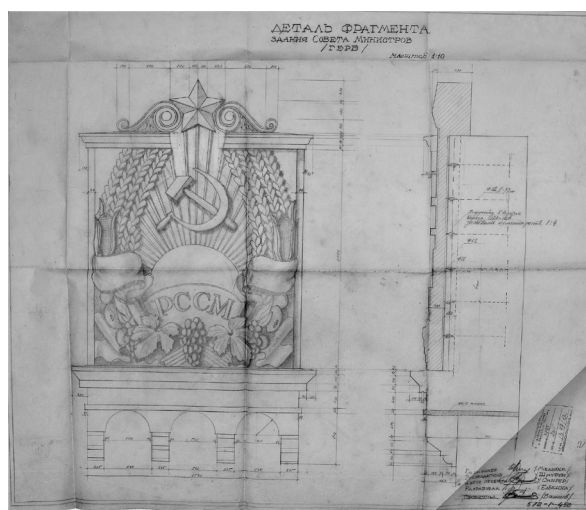

Fig. 22. Stema RSSM.

stema RSSM (Fig. 22). Clădirea a fost restaurată, dar nu a suferit modificări exterioare esențiale.

Asemenea și clădirea *Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM*, situată pe strada București nr. 62, construită în secolul al XIX-lea ca fost conac urban Rîșcanu-Derojinski, după reconstrucția din perioada sovietică avea frontonul decorat cu stema RSSM (Fig. 23). În sarcina de proiectare din anul 1954 se prevede adăugarea „unei aripi simetrice la clădirea existentă, care ar trebui să găzduiască o sală de ședințe pentru 700 de locuri” [8, p. 8]. Decorul exterior trebuia să repete simetric detaliile arhitecturale a edificiului existent. Azi, monumentul de însemnătate națională nu mai există, ceea ce se datorează „noilor viziuni de dezvoltare imobiliară” în centrul istoric.

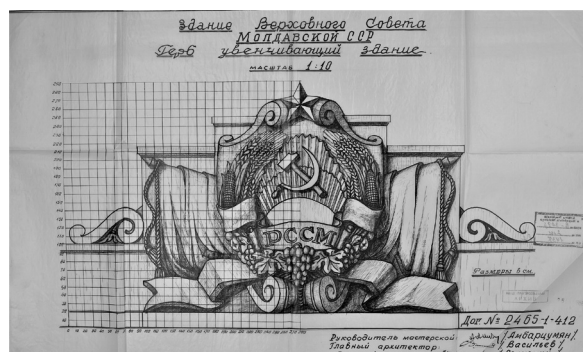

Fig. 23. Stema RSSM.

Aferent principalelor artere ale orașului Chișinău se află și câteva clădiri rezidențiale, care au fost proiectate pentru colaboratorii instituțiilor administrative.

Clădirea rezidențială cu 120 apartamente, situată pe Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 132, este una din cele mai ornamentate edificii. Fațadele sunt aglomerate de coloane și pilaștri, în perechi sau situate singular, capitelurile cărora conțin pe centru un strugure de viță-de-vie (Fig. 24), cu frunză deasupra, flancat de două volute. Partea inferioară prezintă trei frunze de acant, iar cea superioară un abac concav, pe centrul căruia se află un ornament floral cu cinci petale.

Clădirea rezidențială de pe Bd. Grigore Vieru nr. 19 are detalii de decor similare cu clădirea rezidențială situată pe strada Pușkin nr. 37. Edificiile conțin coloane și pilaștri cu capiteluri (Fig. 25), care sunt „naționale” prin snopul de spice de grâu aflat centrat, deasupra căruia se află o frunză palmat-sectată. Toată compoziția este mărginită de o parte și de alta de două vo-

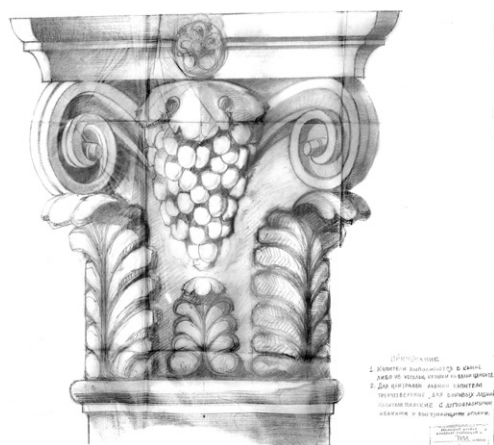

Fig. 24. Capitelul coloanelor logiilor centrale și ale pilaștrilor logiilor laterale.

Fig. 25. Capitel.

Fig. 26. Detaliu capitel.

lute, inferior este terminată de frunze de acant, iar superior de abac concav cu ornament floral din cinci petale pe centru.

Capitelul clădirii rezidențiale cu 32 apartamente de pe strada Armenească are un capitel mai compus (Fig. 26). Accentul principal sunt trei spice de grâu unite prin panglică, încadrate într-o formă circulară bogat ornamentată. Dedesubt se află un feston (ghirlandă de sărbătoare) format din fructe de măr în compoziție cu struguri de viță-de-vie, flori – unite prin panglică și fixat de două flori cu șase petale, de la care se suspendă fâșii de țesătură. Dedesubt, pe centru se află un decor fitomorf compus. Inferior compoziția este încheiată de două panglici întrepătrunse, cu forme circulare între ele, aceleași forme rotunde finisează compoziția și în partea laterală, iar superior se găsesc două motive fitomorfe, care se succed ritmic de câteva ori.

Un aspect mai diferit, dar totuși cu aceeași semnificație, au coloanele principalei clădiri a fostului Stadion Republican. Fațada orientată spre strada M. Kogălniceanu este decorată cu pilaștri, capitelul cărora are o formă mai deosebită (Fig. 27), pe centru se află steaua cu cinci

Fig. 27. Capitel a pilastrului. Fațada principală.

raze, înconjurată de cinci forme geometrice circulare bombate. Lateral compoziția este flancată de două ciucuri, iar partea inferioară prezintă o tulpină cu frunze și struguri de viță-de-vie. Fațada orientată spre stadion, este rezolvată pe centru în șase coloane, capitelul cărora este practic similar decorului pilaștrilor (Fig. 28), având pe centru steaua cu cinci raze așezată pe frunze și fructe de stejar, flancate de două ciucuri situate în nișele capitelului. În partea inferioară compoziția este terminată printr-un vrej de frunze și struguri de viță-de-vie. Deși frontonul

Fig. 28. Capitel.

nu prezintă funcția edificiului, fațada conține medalioane în altorelief, care reprezintă câteva tipuri de sport: tenis, box, atletism, aruncarea greutății, haltere, fotbal (Fig. 29).

Pavilionul RSSM pentru expoziția agricolă a Uniunii Sovietice (Fig. 30), reprezintă în totalitate îmbinarea cu iscusință a elementelor decorative „naționale” cu însemnele heraldice sovietice, ceea ce a și format imaginea arhitecturii „staliniste” a RSSM.

Exemplele tratate sunt doar o parte din edificiile reprezentative a arhitecturii „staliniste” a RSSM. Acestea celebrează perioada sovietică fiind abundente de însemne sovietice. Doar că nu putem afirma cu certitudine că decorul este unul „național” și autentic doar țării noastre. Motivele agrare utilizate practic în fiecare ansamblu decorativ, ar putea fi atribuite și altor republici componente a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

Studiul însă nu a avut ca scop doar demonstrarea arhitecturii „naționale sovietice moldovenești”, ci atrage atenția asupra arhitectului – persoană multidisciplinară, care s-a conformat situației politice pe parcursul unei întregi peri-

Fig. 29. Medalioane.

oade totalitare și a creat cu iscusință deosebită o istorie fără analogii.

Acest model de arhitectură inedită trebuie salvagardat și conservat, deoarece prezintă o memorie istorică, este artă, care a unit specialiști, măiestria și ingeniozitatea cărora merită respect!

Referințe bibliografice:

1. Колотовкин, А.В.; Шойхет, С.М.; Эльтман, И.С. *Архитектура Советской Молдавии*. Москва: Стройиздат, 1987, 319 p.
2. Arhiva Organizațiilor Social-Politice a Republicii Moldova (în continuare AOSPRM). Стенограмма II Съезда архитекторов Молдавской ССР, 1948. F. 2905, inv. 1, d. 49, 332 p.
3. Ostapov, Alina. *Semiotica arhitecturii Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești*. „Симпозионul Internațional Monumentul. Tradiție și Viitor”. Ediția XX, Iași, p. 317-335, editura Doxologia 2019. ISSN 1844-9042.
4. Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare ANRM). Строительство здания Кишинёвского Окружкома и Окрисполкома по ул. Ленина и Свечной. Документы по ходу утверждения проектного задания, 1952, 30 p. F. 3095, inv. 2 нт, d. 1443.
5. Ostapov, Alina. *Dominante arhitecturale ale orașului Chișinău edificate în primii ani după cel de-al Doilea Război Mondial*. Revista „ARTA”. Seria Arte vizuale. Vol. XXX, nr. 1, 2021, p. 69-79. E-ISSN 2537-6136.
6. ANRM. Дом Советов. Документы к проектному заданию, 1953. F. 3095, inv. 2 нт, d. 1466, 13 p.
7. ANRM. Реконструкция и восстановление центрального кинотеатра в городе Кишинёве. Документы по ходу проектирования за 1949–1952 годы. F. 3095, inv. 2 нт, d. 2458, 60 p.
8. ANRM. Проектное задание и пояснительная записка к нему, 1954 г. F. 3095, inv. 2 нт, d. 1423, 18 p.

Elemente decorative în arhitectura „stalinistă” a RSSM. De la schiță la realizare

Rezumat. Îndată cu sfârșitul guvernării lui Iosif Vissarionovici Stalin s-a terminat și perioada arhitecturii totalitare, de tip stalinist. De la monumentalism, estetică și edificii de unicat, arhitectura a trecut la industrializare, prefabricare, proiectare-tip și economicitate, caracteristice perioadei de guvernare a lui Nikita Sergheievici Hrușciov. După monotonie s-a trecut la plasticitate arhitecturală, brutalism și modernism sovietic, caracteristice timpului cărmuirii lui Leonid Ilici Brejnev. Ambițiile creative se schimbă odată cu schimbarea liderilor politici sovietici. Ulterior artele nu au mai cunoscut atâți „dirijori” politici, arhitectura dezvoltându-se mai liber și diversificat.

Cercetarea se axează pe analiza și studiul descriptiv în detaliu a ornamentelor de pe unele componente ale edificiilor „staliniste” din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. Autoarea prezintă în premieră schițele originare ale arhitecților. Imaginile reprezintă un colaj al desenelor din trecut și foto-fixărilor din prezent. Un așa mod de abordare permite analiza comparativă vizuală dintre ceea ce a fost propus de autor și ceea ce a fost realizat. Schițele arhitecților permit „citirea” corectă a elementelor decorative, deoarece astăzi clădirile nu mai păstrează varianta inițială. Din păcate decorul clasicismului socialist nu s-a păstrat de-a lungul anilor și, mai mult ca atât, a fost mutilat sau chiar intenționat eliminat.

Cuvinte-cheie: RSSM, arhitectura stalinistă, politici, decor, fronton, capitel, sculptură.

Decorative Elements in the “Stalinist” Architecture of the MSSR. From Sketch to Realization

Abstract. With the end of Joseph Vissarionovich Stalin’s governance, the period of totalitarian Stalinist architecture ended. From monumentalism, aesthetics and unique buildings, architecture was oriented to industrialization, prefabrication, project-type and economy, characteristic of the reign of Nikita Sergeyevich Khrushchev. After the monotony, it was passed to the architectural plasticity, brutalism and Soviet modernism characteristic of the time of Leonid Ilyich Brezhnev’s rule. Creative ambitions change with the succession of Soviet political leaders. Later, the arts did not know so many political “conductors”, the architecture developing more freely and diversified.

The research focuses on the analysis and detailed descriptive study of ornaments on some components of “Stalinist” buildings in the Moldovan Soviet Socialist Republic. The author presents for the first time the original sketches of the architects. The images are a collage of past drawings and current photo fixations. Such an approach allows a visual comparative analysis between what was proposed by the author and what was achieved. The architects’ sketches allow the correct “reading” of the decorative elements, because today the buildings no longer keep the original version. Unfortunately, the decorum of socialist classicism has not been preserved over the years and it has been mutilated or even intentionally removed.

Keywords: MSSR, architecture, Stalinist, politics, decoration, pediment, capital, sculpture.

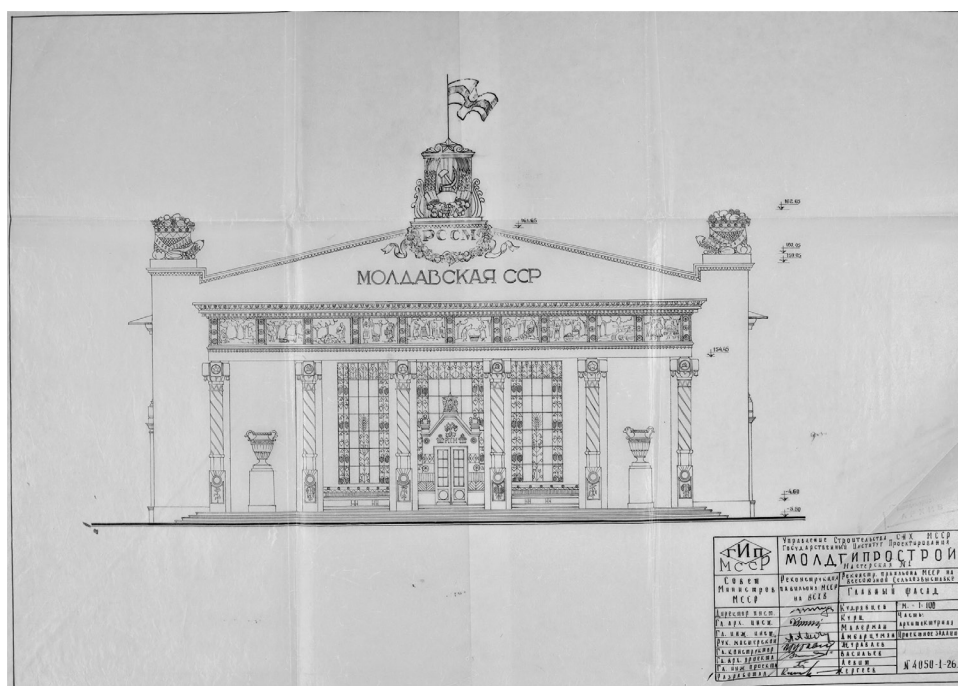

Fig. 30. Fațada principală.